

Barnombudsmannen rapporterar BR2008:05

Barnperspektiv inom handikappråden

En uppföljande studie bland landsting och kommuner 2008

* År 2004 gjorde Barnombudsmannen en enkätundersökning för att få en aktuell bild av i vilken utsträckning handikappråden i landsting och kommuner bevakar barns och ungas rättigheter. Resultatet var nedslående. Handikappråden var över lag var mycket dåliga på att ta upp frågor som handlade om barn och unga med funktionsnedsättningar.

I denna uppföljande undersökning från 2008 konstaterar vi att det fortfarande är stora brister när det gäller barnperspektiv i handikappråden. Visserligen är fler råd centralt placerade och de flesta har fått instruktioner. Men fortfarande är det få råd som tar upp frågor som rör barn och unga. Få unga sitter med i råden och det är ovanligt att råden träffar barn och unga och lyssnar till vad de anser i olika sakfrågor.

www.bo.se

Barnperspektiv inom handikappråden

En uppföljande studie bland landsting och kommuner 2008

ISBN 978-91-87448-60-7
ISSN 1652-0157

Barnombudsmannen

Postadress: Box 22106, 104 22 Stockholm
Besöksadress: Norr Mälärstrand 6
Telefon: 08-692 29 50
Fax: 08-654 62 77
E-post: bo@bo.se
Webbplats: www.bo.se

Fler exemplar kan beställas från:

106 47 Stockholm Tel 08-690 91 90 Fax 08-690 91 91
order.fritzes@nj.se www.fritzes.se

Innehåll

Förord.....	5
Sammanfattning	7
Fler centralt placerade.....	7
Barn står inte högt på agendan	7
Inledning	9
Opionsbildande arbete.....	9
En uppföljande studie av barnperspektivet inom handikappråden	9
Urval.....	10
Metod	10
Resultat	12
Handikapprådets placering i organisationen.....	12
Handikapprådets instruktion	13
Handikapporganisationer inom handikappråden	14
Barnorganisationer leder till ökat barnperspektiv.....	15
Frågor med barnperspektiv inom handikappråden	16
Aktuella barnfrågor under åren 2006–2007	17
Övriga områden	19
Synpunkter från barn och unga	21
Samverkansgrupp för att driva barnfrågor	24
Slutsatser	26
Handikapprådets placering i organisationen är mer central.	26
Fler kommunala handikappråd har en instruktion	26
Barnfrågor mer sällan på agendan inom de kommunala handikappråden	26
Fler barnorganisationer betyder fler barnfrågor.....	27
Fritidsfrågor mer aktuella idag än tidigare.....	27
Röster från barn och unga saknas fortfarande.....	27
Har handikappråden spelat ut sin roll?.....	27
Avslutande kommentarer	28
Tabellbilaga	29
Kommuner	29
Landsting	32

Förord

FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) utgår ifrån att alla barn har lika rättigheter till goda uppväxtvillkor. Barn ska inte diskrimineras. Sverige har även höga ambitioner när det gäller att möta behov hos personer med funktionsnedsättningar. Trots detta möter vi ofta barn som inte får sina behov tillgodosedda. Det kan vara barn som inte kan delta i skolundervisning på grund av bristande tillgänglighet eller brist på kunskap hos personalen hur barnet ska bemötas. Det är inte ovanligt att barn med funktionsnedsättningar i mindre utsträckning än andra barn har möjlighet att delta i fritidsaktiviteter och lovverksamhet. Fler och fler vittnar även om att det kan vara svårt att få hjälp med stöd i vardagliga situationer. För att kunna erbjuda verksamhet med kvalitet och för att kunna använda samhällets resurser effektivt är det naturligtvis viktigt att ta hänsyn till de synpunkter som barn och unga själva har.

Barns vardag påverkas i stor utsträckning av de beslut som fattas i Sveriges kommuner, landsting och regioner. Barn tillbringar stora delar av sin vardag i förskola och skola. Fritidsaktiviteter, kommunikationer, socialt skydd, hälso- och sjukvård kan vara andra viktiga verksamheter i barns och ungas vardag som kommuner och landsting är ansvariga för. Dessa verksamheter kan spela en än mer avgörande roll för barn med funktionsnedsättningar.

De kommunala handikappråden är en mycket viktig aktör för att skapa bra vardagsvillkor för personer med funktionsnedsättningar. Vi har därför velat undersöka hur kommunernas och landstingens handikappråd bevakar frågor som på olika sätt berör barn med funktionsnedsättningar. Redan 2004 gjorde vi en enkätundersökning vars resultat var oroande. Vid en närmare granskning kunde vi konstatera att det främst var vuxnas intressen som handikappråden bevakade. Alltför få råd diskuterade eller tog upp frågor som rörde barn och unga. Det visade sig att många handikappråd inte hade tydliga instruktioner kring barn och unga.

Vår rapport från 2004 väckte viss uppmärksamhet i en del handikappråd runt om i Sverige, vilket ledde till att flera kommuner inbjöd till diskussion om barnperspektivet i handikapprådets verksamhet. För att följa upp om det skett någon förändring genomförde vi en ny undersökning fyra år senare. Under våren 2008 besvarade 90 procent av landets handikappråd vår enkät. Resultatet av enkätundersökningen är dessvärre fortfarande rätt nedslående.

Mycket tyder på att de kommunala handikappråden fått en större betydelse i kommuner och landsting, många har sitt mandat centralt under kommunstyrelse och landstingsstyrelse. Men fortfarande är det relativt få handikappråd som tar upp frågor som rör barn och unga. Barns och ungas frågor finns inte tydligt med enligt rådets instruktioner. Det sitter få unga med i råden och det är fortfarande ovanligt att man träffar barn och unga och lyssnar till vad de själva anser i olika sakfrågor.

Undersökningen visar att antalet frågor med barn och unga i fokus ökar i råden om det finns representation från de handikapporganisationer som kan sägas representera barn med funktionsnedsättningar och deras föräldrar. Tyvärr är representationen från dessa föreningar tämligen begränsad. Mycket tyder på att det är svårt att få med yngre personer och deras föräldrar i handikappråden. Vid samtal med föräldrar är det många som vittnar om att de inte orkar, inte har tid eller tycker att det är lönt att engagera sig i dessa råd.

Mycket kunskap och engagemang går till spillo på grund av att råden inte lyckas få med representanter från dessa organisationer.

Fortfarande brister det med barnperspektiv i de kommunala handikappråden. De frågor som är viktiga för barn och unga med funktionsnedsättningar diskuteras inte i handikappråden och det innebär naturligtvis att de kan få en lägre prioritet i det kommunala arbetet. Det behövs en radikal förbättring av handikapprådets barnperspektiv för att säkra de behov och de rättigheter som barn och unga har, men det är också viktigt att se att det finns kommuner som jobbar aktivt med att få in barn och ungas synpunkter och som kan vara bra förebilder för andra. Kommuner, landsting och regioner måste säkerställa barns och ungas inflytande på alla områden inte minst när det gäller frågor som rör funktionsnedsättningar.

Lena Nyberg
Barnombudsman

Sammanfattning

Insatser inom kommuner och landsting har stor betydelse för livsvillkoren för barn och unga med funktionsnedsättning. Handikappråden i kommuner och landsting har i detta sammanhang en viktig roll att fylla.

Barnombudsmannen genomförde en enkätundersökning 2004 för att få en aktuell bild av i vilken utsträckning som handikappråden i landsting och kommuner bevakar barns och ungas rättigheter. Det vill säga om det fanns ett barnperspektiv med utgångspunkt i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen).

Resultatet av undersökningen 2004 var nedslående. Vi kunde bland annat konstatera att handikappråden över lag var mycket dåliga på att ta upp frågor som handlade om barn och unga med funktionsnedsättningar.

Vi fick många reaktioner från kommuner och landsting som bekräftade bilden att handikappråden borde bli bättre på att bevaka och företräda barn och unga.

Barnombudsmannen har nu gjort en uppföljande studie fyra år senare för att ta reda på om det skett någon positiv utveckling i handikapprådets engagemang för barn och ungdomar med funktionsnedsättning.

Fler centralt placerade

Barnombudsmannen anser att handikappråden bör placeras så centralt som möjligt i såväl kommuner som landsting, till exempel nära knutet till kommun- eller landstingsstyrelse. Vår undersökning visar att de kommunala handikappråden har fått en mer central placering inom sina organisationer vilket vi ser som ett positivt resultat. Inom landstingen hade handikappråden redan vid undersökningen 2004 en central placering.

Handikappråden bör ha instruktioner med ett tydligt barnperspektiv.

Det framgår av enkätresultatet att nästan alla handikappråd inom såväl kommuner som landsting har en instruktion (kommuner 90 procent och landsting 100 procent). Det är en ökning för kommunerna med nästan 10 procentenheter. Samtliga handikappråd inom landstingen hade redan 2004 instruktioner.

Barn och unga omnämns ungefär lika ofta i instruktionerna som för fyra år sedan. Fyra av 18 handikappråd inom landstingen har en instruktion som nämner barn. År 2004 var det tre instruktioner i landstingen som nämnde barn. I kommunerna är det 15 procent av instruktionerna som nämner barn jämfört med 14 procent år 2004.

Barn står inte högt på agendan

Frågor som rör barns och ungas situation behandlas mer sällan av de kommunala handikappråden. Endast 22 procent av råden har behandlat flera barnfrågor de senaste två åren. Det är en minskning från 25 procent från år 2004.

Ju större representation av barnorganisationer, desto större är sannolikheten att barnfrågor beaktas och diskuteras inom råden. Detta samband gäller handikappråden i kommunerna.

Frågor om kultur och fritid för barn har blivit vanligare på handikapprådens agenda. Undersökningen visar en förändring från 38 till 50 procent jämfört med den förra enkätundersökningen.

Ungefär 28 procent av handikappråden i kommunerna hämtar in synpunkter från barn och unga. Det är ungefär lika mycket som 2004, då 27 procent fick synpunkter från barn och unga. Nästan inga handikappråd kan uppge exempel på hur de hämtat in synpunkterna. Få handikappråd har i praktiken kontakt med barn och unga för att få deras synpunkter. De flesta gör det via representanter för de handikapporganisationer som deltar som ledamöter i råden eller via föräldrar.

Trots att handikappråden har en mer central ställning inom sina respektive organisationer och har instruktioner som i allt större utsträckning omnämner barn så har barnfrågorna inte fått genomslag i praktiken. Barnen och deras situation har ingen hög prioritet inom rådets arbete. Enligt vår undersökning kan vi enbart konstatera att handikapprådets viktiga roll som påtryckare och bevakare av barnfrågor har blivit allt svagare.

Inledning

Enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) har alla barn, utan åtskillnad, lika rättigheter till goda uppväxtvillkor. Barnombudsmannen har i olika sammanhang konstaterat att det bland annat finns brister i skola, fritidsverksamheter och färdtjänst för barn och ungdomar med funktionsnedsättning. Barn med funktionsnedsättning är inte heller delaktiga på lika villkor, utan utestängs från olika verksamheter på grund av till exempel bristande tillgänglighet och dåligt bemötande.

Insatser inom kommuner och landsting har stor betydelse för livsvillkoren för barn och unga och i extra stor utsträckning för barn med funktionsnedsättning. Det handikappolitiska arbetet omfattar alla medborgare och bedrivs kontinuerligt i enlighet med de handikapplaner som är upprättade i flertalet kommuner och landsting.

Handikappråden har en särskild roll genom sin bevakande roll och kan fungera som en viktig påtryckargrupp vad gäller handikappolitiska frågor. Råden kan initiera frågor och också fungera som remissinstans. Mot denna bakgrund har handikappråden en viktig roll att spela för att förbättra livsvillkoren för barn och unga med funktionsnedsättning.

Barnombudsmannen genomförde en enkätundersökning 2004 för att få en aktuell bild av i vilken utsträckning som handikappråden i landsting och kommuner bevakar barns och ungas rättigheter.¹ Vi ville ta reda på om det fanns ett barnperspektiv inom handikappråden med utgångspunkt i barnkonventionen.

Resultatet av denna enkät var nedslående och vi kunde bland annat konstatera att handikappråden över lag var mycket dåliga på att ta upp frågor som handlade om barn och unga med funktionsnedsättningar.

Optionsbildande arbete

Rapporten om handikappråden publicerades och media på riks- och lokal nivå uppmärksammade frågan. Barnombudsmannen medverkade därefter i en rad konferenser och mötte många handikappråd för att väcka frågan om hur handikappråden skulle kunna öka barnperspektivet i sitt arbete. Vi fick många reaktioner som bekräftade bilden att handikappråden borde bli bättre på att företräda barn och unga. Barnombudsmannen medverkade även till att sprida erfarenheterna från ett samverkansprojekt med Handikappförbundens samarbetsorgan (HSO) om barns rätt till fritid.

En uppföljande studie av barnperspektivet inom handikappråden

Den här enkätundersökningen är en uppföljning av den som gjordes 2004. Undersökningen innehåller i stort sett samma enkätfrågor för att göra jämförelser mellan 2004 och 2008. Vi ville ta fram aktuella fakta för att ta reda på om det skett någon positiv utveckling i handikapprådens engagemang för barn och unga med funktionsnedsättningar.

Vi var liksom tidigare intresserade av hur synpunkter från barn och unga hämtas in av handikappråden. Vi ville också inspirera andra handikappråd att stärka barnperspektivet i sitt arbete genom att sprida goda exempel.

---

¹ Barnperspektiv i handikappråden – En undersökning bland handikappråd inom landsting och kommuner. Barnombudsmannen rapporterar BR2004:04

Urval

Enkäterna har skickats till handikappråden i samtliga kommuner och landsting. Det finns även kommuner som har handikappråd knutna till sina stadsdelsförvaltningar och nämnder. Därför ingår i urvalet samtliga nämnder och förvaltningar i Stockholms stad och samtliga stadsdelsförvaltningar i Göteborgs stad, liksom de centrala handikappråden i dessa två kommuner.

Metod

Enkäter

Vid utformningen av enkätfrågorna skedde liksom vid förra enkätundersökningen samråd, enligt SFS 1982:668, med Sveriges kommuner och landsting. Synpunkter hämtades också in genom direktkontakt med funktionshinderombudsmannen i Stockholms stad.

Den slutgiltiga enkäten innehöll 17 frågor och var närmast identisk för både kommuner och landsting. Fyra av frågorna hade öppna svarsalternativ.

Enkätfrågorna var desamma som i enkätundersökningen 2004 med ett undantag. Frågan om åldersfördelningen bland representanterna i handikappråden ströks i och med vi inte kunde finna något samband mellan ålder och förekomsten av antalet barnfrågor som handikappråden hade behandlat i den första undersökningen.

Enkätfrågorna skickades ut med e-post för att besvaras elektroniskt. Tidpunkten för utskicket var i slutet av januari 2008 och ställdes till sekreteraren i handikappråden. Två påminnelser gick ut och det sista svaret inkom i maj månad.

Svarsfrekvensen för landstingen var 85 procent (95 procent år 2004) vilket innebär att enkäten besvarades av 16 landsting och 2 regioner (Västra Götaland och Skåne). Enkäten skickades till 18 landsting, två regioner och Gotlands kommun som har ett landstingsansvar. Ett landsting uppgav att de inte hade något handikappråd.

90 procent av samtliga 290 kommuner besvarade enkäten. Däribland ingår 15 kommuner som uppgav att de inte hade något handikappråd. År 2004 var svarsfrekvensen 87 procent.

Vad gäller Stockholms stad och Göteborgs stad inkom svar från 73 procent (97 procent år 2004) respektive 68 procent (62 procent år 2004) av handikappråden i stadsdelarna och nämnderna.

I resultatsammanställningen (se bilaga) har samtliga svar från kommunerna slagits samman till 286 av 343 möjliga svar.

Avsaknad av handikappråd

15 kommuner svarar att de inte har något handikappråd. Några av dessa har skrivit kommentarer till sina svar.

Hagfors kommun har inget traditionellt handikappråd. Myndighetspersoner blir inbjudna till Handikapporganisationernas samordningsförbund fyra gånger per år. Äldre- och handikappomsorgen är alltid representerad.

Landskrona kommun har ett nätverk för handikappråd.

Nykvarns kommun har träffar två gånger per år med representanter från handikappföreningar.

Tranemo kommun har inaktivt handikappråd på grund av svårigheter att hitta representanter för brukarorganisationerna.

Vännäs kommun har ett handikapp- och pensionärsforum och fungerar som en kommunövergripande mötesplats mellan politiker, tjänstemän, handikapp- och pensionärsorganisationerna.

Ystads kommun har ett fristående råd och fungerar som en intresseförening med bidrag från kommunen.

Övriga kommuner som uppgivit att de inte har något handikappråd är Kävlinge, Laholm, Landskrona, Lekeberg, Lerum, Motala, Svedala, Tierp och Ydre.

Resultat

Nedan redovisas resultaten för de frågor för både kommuner och landsting som har relevans i analysarbetet. Fullständiga tabeller för samtliga frågor finns i bilagan sist i denna rapport.

2004 års siffror är omräknade med procentbas i dem som har svarat för att kunna bli jämförbara med 2008 års resultat.

Handikapprådens placering i organisationen

Landstingen

Den vanligaste placeringen för ett handikappråd inom landstingen är under landstingsstyrelsen. 14 handikappråd har uppgivit detta. Övriga fyra handikappråd är placerade under hälso- och sjukvårdsnämnden/delegationen, habiliterings- och hjälpmedelsnämnden eller handikappnämnden.

Kommunerna

Handikappråden i kommunerna ligger lika ofta placerade under kommunstyrelsen (43 procent) som under en facknämnd (42 procent).

Vi bad respondenterna att också uppge vilken facknämnd det gällde. Den absolut vanligaste nämnden är socialnämnden (71 kommuner). Vård- och omsorgsnämnden inordnar handikappråden i 29 kommuner. Övriga kommuner organiserar till exempel handikapprådet inom nämnden för miljö och teknik, kultur- och samhällsutveckling eller service.

15 procent av kommunernas handikappråd uppger en "annan plats i organisationen" istället för kommunstyrelse eller facknämnd. De flesta som svarar på detta sätt uppger att stadsdelsnämnden är den vanligaste placeringen inom kommunen, vilket är ett utslag av att Stockholms stad och Göteborgs stad ingår i undersökningen.

Kommentar

Den organisatoriska placeringen skiljer sig åt mellan handikappråden i kommuner och landsting. Handikappråden i landstingen är närmare knutna till sin styrelse än handikappråden i kommunerna, som lika ofta ligger under en facknämnd. Även om Stockholms kommun och Göteborgs kommun utgår ur resultatsammanställningen blir resultat för kommunernas handikappråd detsamma.

Inom såväl landsting som kommuner har handikappråden fått en mer central placering genom sin placering under kommunstyrelsen respektive landstingsstyrelsen. År 2004 låg åtta handikappråd under landstingsstyrelsen. År 2008 hade 14 handikappråd inom landstingen denna placering. År 2004 låg 31 procent av kommunernas handikappråd under kommunstyrelsen. År 2008 låg 43 procent av kommunernas handikappråd under kommunstyrelsen.

Handikapprådets instruktion

Landstingen

Samtliga landsting har en särskild instruktion för handikapprådets verksamhet. Detta förhållande gällde redan 2004. Alla utom ett handikappråd har antagit instruktionen av landstingsfullmäktige.

På frågan om barn och unga med funktionsnedsättning särskilt nämns i handikapprådets instruktion uppger endast 4 av 18 landstingens handikappråd att så är fallet.

Det fanns också möjlighet att beskriva på vilket sätt barn och unga nämns i rådets instruktion. Landstinget i Blekinge län beskriver rådets uppdrag: "Bidra till att ge barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning förutsättningar för ett självständigt liv som fullvärdiga medborgare med egenmakt".

Kommunerna

90 procent (82 procent år 2004) av de kommunala handikappråden uppger att de har en instruktion. Nästan samtliga (97 procent) av dessa instruktioner har antagits av kommunfullmäktige eller annan instans. Det är en förändring från 2004 då 93 procent av instruktionerna hade antagits av kommunfullmäktige.

På frågan om barn och unga med funktionsnedsättning särskilt nämns i handikapprådets instruktion uppger 15 procent (14 procent år 2004), eller 39 handikappråd, att så är fallet.

Det fanns också möjlighet att beskriva på vilket sätt barn och unga nämns i rådets instruktion. Vid en genomgång av samtliga 39 enkätsvaren är det fem som hänvisar till den handikappolitiska planen. För övrigt finns det några målbeskrivningar som mest handlade om barnens rätt till utbildning/barnomsorg och utbildad personal. I två svar nämndes barnperspektiv och barnkonventionen.

I Arbetsordning för kommunala handikapprådet (KHR) i kommunerna i Sundsvall, Skövde och Östhammar kommun står följande: "Arbetsuppgifterna för KHR är att förstärka inflytandet i frågor som gäller barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning. I Örnsköldsviks kommun ska handikapprådet sträva efter att få in fler ungdomar i rådet.

Kommentar

Endast 15 procent av handikappråden i kommunerna har en instruktion där barn och unga nämns (14 procent år 2004). Det är ingen utveckling sedan 2004.

När det gäller att bevaka barn- och ungdomsfrågorna inom handikappråden saknas på de flesta håll formuleringar i instruktionerna som visar att råden ska arbeta utifrån ett barnperspektiv. De handikappolitiska programmen är ett viktigt instrument i arbetet med att bevaka och verka för barn och ungas intressen och rättigheter och därför anser Barnombudsmannen att en förändring av instruktionerna bör ske. En stor utmaning för Sveriges kommuner och landsting är att tydliggöra handikapprådets instruktioner på denna punkt.

Handikapporganisationer inom handikappråden

Landstingen

Av de 18 handikappråd som besvarat frågorna i enkäten förekommer följande handikapporganisationer bland de ordinarie ledamöterna i råden. År 2004 besvarade 19 landsting enkäten.

Handikapporganisationer i landstingens handikappråd

	Antal	
	2004	2008
SRF – Synskadades riksförbund	14	18
DHR – De handikappades riksförbund	12	17
HSO – Handikappförbundens samarbetsorgan	15	15
HRF – Hörselskadades riksförbund	8	8
RBU – Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar	7	8
HLR – Hjärt- och lungsjukas riksförbund	5	5
RSMH – Riksförbundet för social och mental hälsa	5	6
FUB – Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna	4	8
Reumatikerförbundet	4	5
NHR – Neurologiskt handikappades riksförbund	3	6
RTP – Riksförbundet för trafik- och polioskadade	3	5
Astma- och allergiförbundet	3	8
SD – Svenska diabetesförbundet	3	6

Representanter för följande handikappföreningar förekommer men mer sällan, det vill säga i ett eller två handikappråd: Alzheimerförbundet, Psoriasisförbundet, Föreningen Autism, Riksföreningen Attention, Afasiföreningen, Elöverkänsligas förbund, Strokeföreningen, Blödarsjukas förbund, Epilepsiförbundet och Hjärnkraft.

Av ovanstående redovisning kan vi konstatera att Synskadades riksförbund tillsammans med DHR är de helt dominerande handikapporganisationerna. Organisationer som representerar barn och ungdomar är RBU och FUB. De finns representerade i nio respektive åtta handikappråd. RBU och FUB är båda representerade i handikappråden i följande län: Jönköping, Halland, Jämtland, Västra Götaland och Västerbotten. Dessa organisationer har också ökat på sin representation inom landstingens råd.

Kommunerna

Nedan rangordnas de fem vanligast förekommande handikappförbunden inom de kommunala handikappråden där samtliga förbund finns med i omkring hälften av alla handikappråd. Dessutom redovisas i vilken utsträckning RBU förekommer i råden.

Handikapporganisationer i kommunernas handikappråd

	Antal		Procent	
	2004	2008	2004	2008
SRF – Synskadades riksförbund	221	244	77	86
DHR – De handikappades riksförbund	198	223	69	79
FUB – Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna	156	178	54	63
HRF – Hörselskadades riksförbund	152	118	53	42
Reumatikerförbundet	136	102	47	36
HSO Handikappförbunden	18	124	6	44
RBU – Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar	68	59	24	21

Antal handikappråd (procentbas): 287

Tre organisationer dominerar och finns representerade i mer än hälften av alla handikappråd. Synskadades riksförbund har ledamöter i 86 (77) procent av kommunernas handikappråd och De handikappades riksförbund finns med i 79 (69) procent av råden.

FUB har stärkt sin ställning sedan 2004 medan RBU:s ställning har försvagats.

Synskadades riksförbund tillsammans med De handikappades riksförbund dominerar handikappråden i såväl landstingen som kommunerna. Skillnaden är dock tydlig vad gäller FUB och RBU, där FUB har en starkare ställning i kommunerna än i landstingen medan RBU har en starkare ställning i landstingen än i kommunerna.

Förutom organisationerna FUB och RBU finns det även andra organisationer som representerar barn och unga inom handikappråden. Det är till exempel Riksföreningen Autism, Riksförbundet Attention och Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn.

I enkätundersökningen har det framkommit problem med att representanter för vissa "barnförbund". Vallentunas handikappråd uppger att "Tyvärr har inte RBU och FUB visat intresse av att tillsätta sina platser i KHR vilket är tråkigt då deras grupper behöver starka företrädare. Det är svårt att i KHR bevaka deras frågor som är speciella utan företrädare för de organisationerna".

Svårigheterna med att rekrytera representanter för barnförbunden är självklart ett problem men behöver inte stå för ett ointresse att var med i rådets arbete. I våra kontakter med handikapprelsen har det framkommit att just föräldrar har svårt att prioritera ett sådant engagemang. Viljan finns hos många föräldrar men tiden räcker inte alltid till.

Barnorganisationer leder till ökat barnperspektiv

Vi var intresserade av att ta reda på om en representation av "barnorganisationer" i råden gör att fler barnfrågor tas upp till diskussion. För att ta reda på det summerade vi de handikappråd som uppgivit att de hade med någon eller några av organisationerna: RBU, FUB, Riksföreningen Autism, Riksförbundet Attention, Föreningen för hörselskadade, döva barn med familjer (FHDBF), Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB) Föräldraföreningen för dyslektiska barn samt Svenska epilepsiförbundets ungdomssektion (SEF).

Har handikapprådet behandlat frågor om barns och ungas situation under 2006–2007? Procent.

	Ja, några få	Ja, flera	Nej	Vet ej	Total
Inga barnorganisationer.	38	12	46	4	100
En el flera barnorganisationer	46	26	25	3	100

Kommentar

Vid en genomgång av de handikappråd med ”barnorganisationer” i sina råd kan man konstatera att det har betydelse för hur ofta barnfrågor tas upp i råden. I tabellen ovan framgår det att fler barnorganisationer inom råden ökar engagemanget i frågor som berör barn och unga. Ju fler barnorganisationer desto större sannolikhet att barnfrågor beaktas och diskuteras inom råden.

Frågor med barnperspektiv inom handikappråden

I enkäten ställde vi frågor kring i vilken utsträckning barnfrågor behandlats i handikapprådet, vilka temaområden som var vanligast samt vilka barnfrågor som varit aktuella under 2006 och 2007.

Landstingen

Tre av 18 landsting uppger att de har behandlat flera frågor om barns och ungas situation under 2006 och 2007. (Värmland, Jämtland, Norrbotten). År 2004 uppgav fyra landsting att de tagit upp flera frågor. Hälften (9) uppger att de bara behandlat några få frågor. Fem har inte behandlat några frågor om barn. Det är landstingen i Dalarnas, Örebro, Blekinge, Stockholms och Västernorrlands län. År 2004 var det bara ett landsting som uppgav att man inte tagit upp några barnfrågor.

Kommentar

Det har skett en minskning av antalet barnfrågor inom handikappråden vilket måste betraktas som en försämring.

Handikappråden fick även svara på vilka ärenden de har behandlat som berör barn och unga. Enkäten innehöll nio svarsalternativ: habilitering, sjukvård, utbildning, trafik/färdtjänst, fysiska miljön/tillgänglighetsfrågor, fritid/kultur, kunskapsspridning om barns villkor, bemötandefrågor, handikappolitiskt program och andra områden.

Frågor om habilitering uppger de flesta som aktuella områden. Åtta av handikappråden uppger att de har behandlat ärenden rörande habilitering. Fem råd har behandlat frågor om sjukvård för barn. Dessa områden är också landstingens huvudsakliga ansvarsområden. Intressant är att fem råd tagit upp frågor kring kultur och fritid för barn.

Kommunerna

Mindre än en fjärdedel (22 procent) av handikappråden i kommunerna uppger att de har behandlat flera frågor om barns och ungas situation under 2006 och 2007 (26 procent år 2004). 31 procent uppger att de inte har behandlat några frågor alls som rör barn och ungas situation. År 2004 angav 18 procent av råden att de inte tagit upp några barnfrågor.

Även kommunernas handikappråd fick svara på vilka ärenden de har behandlat som berör barn och unga. Enkäten innehöll nio svarsalternativ: tillgänglighetsfrågor, skola,

barnomsorg, stöd och service, fritid/kultur, information/tillgänglighet, kunskapsspridning om barns villkor, bemötandefrågor och handikappolitiskt program och andra områden.

Omkring hälften av handikappråden har arbetat med frågor som rör tillgänglighet, skola, kultur och fritid. Dessutom har ungefär 40 procent behandlat ärenden som rör stöd och service.

17 procent av de kommunala handikappråden uppger att de har arbetat med andra områden än de vi hade nämnt. Vi bad dem att uppge vilka andra områden som de hade arbetat med. Dessa områden handlade om boende, färdtjänst/trafik, elevhälsan, arbetsmarknad och barnkonventionen.

Kommentar

Det har skett en klar försämring jämfört med enkätundersökningen 2004 avseende hur ofta frågor om barns villkor diskuteras inom råden i kommunerna.

Av alla frågor som handikappråden angivit kan vi särskilt utläsa ett område som blivit vanligare att arbeta med sedan den förra enkätundersökningen 2004. Det området är kultur- och fritidsfrågor. Fritidsfrågorna har ökat markant från 38 procent år 2004 till 50 procent år 2008.

Aktuella barnfrågor under åren 2006–2007

Handikappråden fick med egna ord formulera vilka frågor om barns och ungas situation som varit aktuella under 2006 till 2007, det vill säga två år bakåt i tiden. Av handikappråden i landstingen angav 67 procent ett eller flera exempel på barnfrågor. Procentsatsen för kommunerna var 70 procent.

Jämfört med förra enkätundersökningen 2004 har det inte skett någon ökning av andelen exempel på barnfrågor inom landstingen och kommunerna som då låg cirka 70 procent.

Landstingen

Svaren på enkätfrågan om vilka frågor som varit aktuella i de tolv handikappråden kategoriserades utifrån temaområdena Habilitering, Kultur och fritid, Tillgänglighet, Barn- och ungdomspsykiatri, Handikappolitiskt program, Information/kunskapsspridning om barns villkor, Trafik/Färdtjänst och övrigt.

Nedan redovisas samtliga exempel från landstingens enkätsvar.

Habilitering

- Resurser för barn och ungdomshabilitering (Sörmland, Västerbotten)
- Habiliteringsresurser inom barnkliniken (Värmland)
- Habiliteringsprojekt för barn och vuxna. (Norrbotten)
- Övergång från barn- och ungdomshabiliteringen till vuxenhabiliteringen (Östergötland)

Kultur och fritid

- Information om aktiv fritid för barn (Sörmland)
- Musikteatern Freja – barn och unga med autism (Jönköping)

- Fritidshjälpmedel för barn (Kalmar)
- Barns deltagande i kultur och fritid (Västra Götaland, Västerbotten)
- Handikappidrott (Västra Götaland)

Tillgänglighet

- Ungdomsmottagningar – om tillgänglighet och bemötande (Jönköping)
- Tillgänglighet i landstingets vårdinrättningar (Norrbotten)

Barn- och ungdomspsykiatri

- Resurser och väntetid till neuropsykiatriska enheten och Bup (Värmland)

Information och kunskapsspridning om barns villkor

- Beskrivning av barns och ungas situation i målgruppsrapport (Västra Götaland)
- Handikappolitiskt program
- Allmänt om barn- och ungdomsaspekter i det handikappolitiska programmet (Sörmland)

Trafik/Färdtjänst

- Barns behov av att åka hem en viss tid (Jönköping)

Övrigt

- Svårigheter att som anhörig vara tolk till ett barn med funktionsnedsättning (Östergötland)
- Samverkan med kommun, försäkringskassan och berörda föreningar (Jämtland)

Kommunerna

Vilka frågor om barn hade varit aktuella inom handikappråden? 183 handikappråd angav ett eller flera exempel. Svaren kategoriserades i efterhand. Det tema som var vanligast förekommande på agendan var fysisk tillgänglighet. 75 av de kommunala handikappråden uppger att de har behandlat ärenden som rör detta område.

Förutom tillgänglighetsfrågor har råden i huvudsak tagit upp områden som rör fritid och kultur, skolfrågor, stöd och service, färdtjänst samt handikapplaner. Nedan ges exempel på vad råden har tagit upp i enkäten.

Fysisk tillgänglighet

75 kommunala handikappråd beskrev exempel som anknyter till tillgänglighet och fysisk anpassning av lokaler. Exempel på lokaler som diskuterats är: förskolor, skolor, fritidsgårdar, lekplatser, parklekar, skolgårdar, golfbanor, bibliotek, simhallar, idrottsplatser och tågstationer. Frågor kring anpassningar av förskola, skola och lekplatser är vanligast.

Exempel:

- Kommunen har tagit fram en tillgänglighetsguide för kultur och fritid (Uppsala)

- Det har tillsatts en arbetsgrupp som arbetar med att anpassa lekplatser så att de blir tillgängliga för alla. (Hudiksvall)

Skola och barnomsorg

54 kommunala handikappråden beskrev exempel som rör skola och barnomsorg. Det har mest handlat om pedagogik och stöd i skolan.

Exempel på vad som diskuteras:

- Möjligheten till extra stöd i olika former och till specialutbildad personal för barn och elever med funktionsnedsättning (Göteborgs stad Centrum)
- Barnens situation i skolan. Vilka rutiner som finns för att fånga upp barn/elever med behov av stöd/anpassningar och vilka rutiner som finns vid stadieövergångar (förskola – skola, grundskola, gymnasieskola eller vid byte av skola) . Hur rutinerna följs upp och dokumenteras. (Karlstad)

Fritid- och kulturverksamhet

43 kommunala handikappråd beskrev exempel som rör svar fritid eller kulturområdet.

Exempel på vad som diskuterats eller genomförts:

- Funktionshindrade barns och ungdomars möjlighet att delta i föreningslivet (Habo)
- Elever med funktionsnedsättnings deltagande i kommunala musikskolan (Kungälv)
- Alla vinner – fritidsverksamhet för barn – och unga med funktionsnedsättning (Lund)
- Tillgänglighet till kultur och fritid (Luleå)
- Särskild utredning om funktionshindrade barns fritid. (Örnsköldsvik)
- Fritid och kultur – en halvtidstjänst under tillsättande (Tyresö)

Stöd och service

Exempel på vad som diskuterats eller genomförts:

- Behov av kontaktpersoner LSS (Borås)
- Organisering av korttidsboende (Finspång)
- Framtida bostäder för ungdomar (Torslanda/Göteborg)
- Förändringar av korttidsboende för barn (Helsingborg)
- Insatser enligt LSS för barn som exempelvis avlösarservice har behandlats (Stockholm/Hägersten-Liljeholmens stadsdelsförvaltning)

Kommentar

Underlaget i denna enkät går inte att jämföra med enkätundersökningen från 2004. Beskrivningarna från kommunernas och landstingens enkätsvar ger en nulägesbeskrivning av vilka frågor och inom vilka områden som handikappråden drivit frågor kring barn.

Övriga områden

Under denna rubrik finns ett urval av exempel på frågor som varit aktuella inom de kommunala handikappråden. Exempelen kunde inte hänföras till ovan nämnda rubriker

utan får belysa variationen av frågor som handikappråden har angivit i sina svar. Exemplet är direktcitat ur enkätsvaren:

- Ungdomars representation i rådet. (Örnsköldsvik)
- Under kommunens Demokrativecka arrangerade rådet en Demokratifestival tillsammans med Eskilstuna folkhögskola där många ungdomar deltog genom att spela teater. (Eskilstuna)
- Rådet har aktivt deltagit i ritningsgranskningar och framfört synpunkter på lokalernas utformning av miljön och tillgänglighet. Rådet har begärt information av ansvariga för särskola, gymnasiesärskola inom stadsdelen och de enheter som servar barn bosatta i stadsdelen. Rådet har intresse och framför synpunkter på insatser och stöd som erbjuds barn med funktionsnedsättning. (Tuve-Säve/Göteborg)
- Privata förskolors möjlighet/skyldighet att ta emot funktionshindrade barn. (Habo)
- I samband med skolbyggnad den fysiska tillgängligheten. Tillgänglighetsperspektivet. Projektet "Vi skall vara med". Genom Ungdomsforum Volontärverksamhet. Ungdomsforums styrelse har tagit beslut på uppdrag av rådet att ej stödja arrangemang, som ej är anpassade för funktionshindrade ungdomar. Projekt gällande "Röda örat" för att förhindra Tinitusskador hos unga. (Kristinehamn)
- Problem med att få FUB att få fram representant till rådet. (Ljusnarsberg)
- Handikapprådet har påtalat behovet av en handlingsplan för säkerheten vid Färdtjänst till och från skolan och vid upphandling av skolskjutsar. (Malmö)
- Frågan som diskuterats mest har varit hur vi ska få in ungdomars synpunkter då de inte är lokalt aktiva inom handikapprelesen och då de inte kommer till tals i olika sammanhang så som i kommunala handikapprådet. Vi beslutade att istället för en referensgrupp som bestod av föräldrarepresentanter skulle vi ha en "Unga vuxna grupp" som diskuterar barn, ungdomsfrågor samt övergången till vuxenlivet. Referensgruppen består av 4 "Unga vuxna" i åldern 14–28 och vi träffas fyra gånger om året. (Norrköping)
- Eftersom åldersfördelning är relativt hög i kommunala handikapprådet använder vi seminarier några gånger per år för att särskilt belysa barn och ungdomar med funktionsnedsättningar, t.ex. teater och föreläsare. (Norrköping)
- Kostnaden för medresenär i färdtjänst är dubbel och drabbar särskilt barn och ungdomar som inte kan ha med sig en kompis i färdtjänsten då det kostar mycket. (Norrköping)
- Hitta rätt buss (med färgsymbolor) inom kollektivtrafiken för personer med utvecklingsstörning. (Norrtälje)
- Temadagar för årskurs 9 om olika funktionsnedsättning. (Skurup)
- Hur barn och deras familjer bemöts i handläggning av LSS-ärenden. (Solna)
- Utifrån tips av RBU utsågs H&M i Umeå centrum till Gott Exempel. H&M har provhyttat för personer med rullstol men utmärkelsen riktar sig framförallt till butiken för deras föredömliga sätt att få ungdomar att känna sig trygga att fråga om hjälp och få tips i sitt klädval. Utmärkelsen har också uppmärksammats i media. (Umeå)
- I samarbete med ungdomsombud i Umeå kommun planerades en temadag med fokus på det funktionshindrade barnet. Temadagen blev inte av under 2007, men samarbetet med ungdomsombudet fortsätter. (Umeå)
- Handikapprådet har under de senaste åren arbetat allt mer medvetet utifrån ett barnperspektiv. I aktivitetsplanen som antogs 2008 finns barnperspektivet med som ett kontinuerligt bevaknings- och förbättringsområde. (Umeå)

- KHR har haft information om KHR till handikappade barn och ungdom och föräldrar med handikappade barn och uppmanat till kontakt med KHR genom lokalpressen. Det finns en handikappansvarig på Fritidskontoret som har stort intresse och ordnar arrangemang för denna grupp. (Valdermarsvik)
- Buss-projektet har möjliggjort att fler barn & unga med funktionsnedsättning fått ökade möjligheter att besöka sporthall, ishall, badhus och andra aktiviteter. (Växjö)
- Byggnation av ett aktivitetscenter där barn- och ungdomsverksamhet enligt LSS ingår (Sölvesborg)
- Hörselskador hos barn med invandrarbakgrund. (Trelleborg)
- Försäkringar för barn med funktionsnedsättning. (Trelleborg)

Synpunkter från barn och unga

Enligt artikel 12 i barnkonventionen ska barn och unga ha möjlighet att uttrycka sina åsikter i frågor som berör dem och hänsyn ska tas till dessa åsikter innan beslut fattas. Handikapprådets roll är att bevaka alla personer med funktionsnedsättnings rättigheter, därmed även barn och unga med funktionsnedsättning. För att kunna företräda barn och unga är det viktigt att ta reda på vad barn och unga tycker. Enkäten till handikappråden innehöll en fråga med syfte att få veta i vilken utsträckning barns och ungas röster finns med i rådets arbete.

På frågan "Har handikappråden inhämtat synpunkter från barn och unga med funktionsnedsättning?" svarar hälften av landstingens handikappråd "ja", medan 28 procent av de kommunala handikappråden svarar "ja" på samma fråga.

Hur inhämtas synpunkter från barn och ungdomar?

Vi var även intresserade av på vilket sätt synpunkterna hämtas in. Enkäten innehöll åtta fasta svarsalternativ. Samma alternativ för enkäten till landstingen som till kommunen.

Hur inhämtas synpunkter från barn och ungdomar? Landsting.

	Antal
1. Via ett ungdomsråd med ungdomar med funktionsnedsättningar	0
2. Genom att träffa barn och ungdomar i deras miljöer	1
3. Genom att bjuda in ungdomar till rådets sammanträden	3
4. Genom enkäter till barn och unga	0
5. Via föräldrar	1
6. Genom handikappföreningar/organisationer	7
7. Via ungdomsorganisationer	5
8. Annat sätt	1

Hur inhämtas synpunkter från barn och ungdomar? Kommuner.

	Antal	Procent
1. Via ett ungdomsråd med ungdomar med funktionsnedsättningar	3	4
2. Genom att träffa barn och ungdomar i deras miljöer	12	15
3. Genom att bjuda in ungdomar till rådets sammanträden	4	5
4. Genom enkäter till barn och unga	1	1
5. Via förälder	33	42
6. Genom handikappföreningar/organisationer	61	78
7. Via ungdomsorganisationer	4	5
8. Annat sätt	20	26

Antal handikappråd (procentbas): 78

Utifrån ett barnperspektiv är det viktigt att så långt som möjligt hämta in synpunkter direkt från barnen själva. Svartalternativ 1, 2,3,4 och 7 anger kontakt med barn och ungdomar.

Landstingen

Vid en genomgång av enkätsvaren från landstingen framgår det att 6 av 18 handikappråd har haft kontakt med ungdomar enligt svartalternativen 1, 2,3,4 och 7. Några handikappråd uppger fler än ett av dessa svartalternativ.

Kommunerna

Av svaren framgår att de kommunala handikappråden oftast tar in synpunkter genom företrädare för handikapporganisationerna. 61 råd (78 procent) har hämtat in synpunkter genom organisationerna. 33 råd (42 procent) har hämtat in synpunkter från föräldrar. Cirka tre fjärdedelar av råden har angivit såväl via föräldrar som genom handikappföreningar.

Vid en genomgång av enkätsvaren från kommunerna framgår det att 15 handikappråd har haft kontakt med ungdomar enligt svartalternativen 1, 2, 3, 4 och 7. Några handikappråd uppger fler än ett av dessa svartalternativ.

Kommentar

Resultatet tyder på att landstingens handikappråd är mer benägna än handikappråden i kommunerna att ta in synpunkter från barn och unga direkt eller indirekt.

År 2004 uppgav lika många landsting som under 2008 att de tagit in synpunkter från barn och unga. När det gäller kommunerna redovisar ungefär lika många som 2004 att de tar in synpunkter från barn och unga. Det har inte skett en förändring från 2004 till 2008. Svaren säger dock inget om hur det ser ut i praktiken utan beskriver enbart hur stor andel av råden själva anser att de har lyssnat på barn och unga.

Kontakt med barn och unga med funktionsnedsättning

I denna rapport har vi valt att lyfta fram några exempel på svar som visar på vilket sätt man hämtat in synpunkter i kontakter med barn och unga och vilka landsting eller kommuner som är företrädare. Genom denna redovisning kan förhoppningsvis andra landsting eller kommuner bli inspirerade till att utveckla sina kontakter med barn och ungdomar.

Hur ungdomarnas synpunkter har beaktats framgår dock inte av svaren.

Landstingen

Nedan redovisas hur råden haft kontakt med barn och ungdomar och vilka landsting som är företrädna.

- Har träffat barn och ungdomar i deras miljöer: Västra Götaland
- Har bjudit in ungdomar till rådets träffar: Jönköping, Jämtland och Västerbotten
- Via ungdomsorganisationer: Jönköping, Örebro, Värmland och Västra Götaland
- Via barn och ungdomsrepresentanter: Västernorrland

Kommunerna

Nedan redovisas hur råden haft kontakt med barn och ungdomar och vilka kommuner som är företrädna.

Synpunkter via ungdomsråd

Norrköping, Stockholms stad (Stadsteatern), Södertälje

Träffat barn och ungdomar i deras miljöer

Bollnäs, Båstad, Fagersta, Forshaga, Hultsfred, Mellerud, Norrköping, Skurup, Socialförvaltningen/Stockholms stad, Skärholmens stadsdelförvaltning/Stockholms stad, Växjö och Skutskär

Bjudit in ungdomar till rådets möten

Hultsfred, Norrköping, Vara och Örebro

Enkät till barn och unga

Hjo kommun

Synpunkter via ungdomsorganisationer

Lund, Stockholms stad (Stadsteatern), Umeå, Växjö

Andra sätt att ta in synpunkter

Nedan redovisas vad åtta kommuner uppger som exempel på andra sätt att ta in synpunkter från barn och unga. Redovisningen är citat från enkätsvaren.

- Ungdomar finns med i handikapprådet: Örnsköldsviks kommun
- Fokusgrupp: Hjo kommun
- Ombud: Haninge kommun
- Kommunens lokala barnombudsman ingår som adjungerad ledamot i handikapprådet: Botkyrka kommun
- Efter förra rapporten anställdes en person från mars månad år 2005 på 50 procent för att lyfta in ungdomsfrågor i handikapprådet: Norrköping kommun
- Kartläggningsprojekt med brukarundersökning: Göteborgs stad
- Vid anpassning av lekpark har man bjudit in barn för att fråga hur de vill ha lekparken. Barnen fick sedan testa hur det blev: Skellefteå kommun
- Granskning av Tom Tits och Sydpolen: Södertälje kommun

Samverkansgrupp för att driva barnfrågor

Handikappråden kan spela en stor roll genom att de ingår i en samverkansgrupp. Det kan vara en grupp som består av representanter från andra förvaltningar inom kommunerna eller landstingen. För att förbättra villkoren för barn med funktionsnedsättning måste i allmänhet flera förvaltningar samverka för att fatta beslut kring en speciell fråga.

Vi var därför intresserade av att ta reda på om handikappråden inrättat några samverkansgrupper eller nätverk och vad de samverkat kring.

Denna fråga fanns inte med i enkätundersökningen för 2004 varför vi inte kan se om det skett någon förändring över tid.

Fyra av 18 handikappråd i landstingen uppger att de har inrättat en samverkansgrupp. 35 handikappråd eller (13 procent) av handikappråden i kommunerna uppger detsamma.

Landstingen

Exempel på samverkan:

- Halland. Barnhjälpmedel
- Jönköping. Musikteaterprojektet Freja
- Västerbotten. Brukarråd med Barnhabiliteringen, Hörselhabiliteringen, Hjälpmiddel och Tolkcentralen

Kommunerna

Av svaren från de 35 handikappråden har fritidsfrågor för barn och unga med funktionsnedsättning varit den vanligaste frågan man samverkat kring. 12 handikappråd har angivit detta. Några exempel på olika svar från kommunerna:

- Avesta. Tillgänglighetsgrupp i skolorna.
- Botkyrka. Fritiden för barn och unga med funktionsnedsättning.
- Falköping. Tillgänglighet på lekplatser och badhus.
- Göteborgs stad. Information till förskola och skola om barn med funktionsnedsättning. Kartläggning av behov och utbud rörande fritid och kultur för barn med funktionsnedsättning.
- Järfälla. Upphandling och boendefrågor.
- Kristianstad. Övergång mellan stadier i skolan och bemötande.
- Lund. Handikapprådet har en skolgrupp med representanter från handikappföreningar som bevakar frågor som rör barn i förskole- och skolåldern
- Norrköping. Handikapprådet har referensgruppen Unga vuxna. I gruppen diskuteras frågor om trafik och fritid.
- Skellefteå. Sekreteraren i handikapprådet deltar i ett nätverk som jobbar för bra fritid för barn med funktionsnedsättning och fysisk tillgänglighet till bad och lekpark. Sekreteraren deltar även i FUNKIS – ett nätverk mellan skola och föreningar som behandlar skolfrågor.
- Skurup. Aktiv fritid för barn med funktionsnedsättning.

- Stockholms stad/Bromma. Inom ramen för HSO Stockholms stads barngrupp har vi arbetat med frågan om samordnare för fritidsverksamhet för barn och unga med funktionsnedsättning.

Slutsatser

Kommunernas och landstingens verksamhet har stor betydelse för livsvillkoren för barn och unga och särskilt för barn med funktionsnedsättningar. Handikappråden i kommuner och landsting har i detta sammanhang en viktig roll att fylla.

Handikapprådets placering i organisationen är mer central.

Barnombudsmannen anser att handikappråden bör placeras så centralt som möjligt i såväl kommuner som landsting. En central placering kan bidra till att de frågor som behandlas i handikapprådet får ett större genomslag och därmed i högre utsträckning kan bidra till positiva förändringar för barnen och ungdomarna med funktionsnedsättning. Den centrala placeringen kan också höja statusen på rådets arbete och de frågor som behandlas där. Legitimiteten på handikappråden blir tydlig för samtliga berörda parter och övriga förvaltningsstrukturer.

Vår undersökning visar att handikappråden har blivit närmare knutna till landstingsstyrelsen respektive kommunstyrelsen, det vill säga fått en mer central placering inom organisationerna. Det syns särskilt inom kommunerna. Vi ser det som en positiv utveckling och ett tecken på att handikappråden i kommuner och landsting fått en starkare ställning.

Fler kommunala handikappråd har en instruktion

Barnombudsmannen anser att ett barnperspektiv bör genomsyra all verksamhet inom kommuner och landsting såväl på övergripande nivå som på verksamhetsnivå. De lokala handikapplanerna samt instruktionerna för handikappråden bör därför innehålla ett tydligt barnperspektiv.

Det framgår av enkätresultatet att handikappråden inom såväl kommuner som landsting att nästan alla råd har en instruktion (kommuner 90 procent och landsting 100 procent). Det är en ökning för kommunerna med nästan 10 procentenheter. Samtliga handikappråd inom landstingen hade redan 2004 instruktioner.

Barn och unga omnämns något lite oftare i instruktionerna än för fyra år sedan. Av resultatet ser vi att fyra av 18 handikappråd inom landstingen har en instruktion som nämner barn. År 2004 var det tre instruktioner i landstingen som nämnde barn. I kommunerna är det 15 procent instruktionerna som nämner barn jämfört med 14 procent år 2004. Detta är enbart en obetydlig förbättring. Målet måste vara synliggöra barnen i samtliga instruktioner.

Barnfrågor mer sällan på agendan inom de kommunala handikappråden

Hur bevakar handikappråden barnfrågorna? Vi ställde frågan om handikappråden tagit upp flera frågor om barns och ungas situation de senaste två åren. Samma fråga ställdes till handikappråden i enkätundersökningen 2004. Vi kan konstatera att frågor om barns och ungas situation tas upp mer sällan idag än för fyra år sedan inom de kommunala handikappråden. Vår undersökning visar en minskning från 26 procent till 22 procent. I de flesta av handikappråden har barn- och ungdomsfrågor inte förekommit på agendan annat än i undantagsfall. Detta ser vi som ett mycket nedslående resultat med tanke på att frågan om barnperspektivet i våra handikappråd blivit uppmärksammas sedan den förra undersökningen publicerades.

Fler barnorganisationer betyder fler barnfrågor

Ett samband som är värt att notera är att de handikappråd som har representanter från barnorganisationer i sina råd tar upp barnfrågor i sina råd oftare än om de saknar sådana representanter. Det betyder att ju fler barnorganisationer desto större sannolikhet att barnfrågor beaktas och diskuteras inom råden. Detta samband gäller handikappråden i inom kommunerna.

Fritidsfrågor mer aktuella idag än tidigare

Resultatet av undersökningen visar också på en positiv utveckling. Frågor om fritid och kultur har fått en skjuts framåt inom råden (från 38 till 50 procent inom kommunerna). Hälften av alla kommunala handikappråd har diskuterat och agerat i denna fråga. Eventuellt kan intresset för fritidsfrågor vara ett resultat av handikappförbundens samarbetsinsats under 2006–2007 och som resulterade i skriften ”Mer än bara lite kul”. Den har haft ett stort genomslag och spridits i 5 000 exemplar.

Röster från barn och unga saknas fortfarande

Ungefär lika stor andel kommunala handikappråd uppger att de tar in synpunkter från barn och unga jämfört med enkätundersökningen 2004. Det är ingen förbättring.

När vi frågar på vilket sätt de har hämtat in barns synpunkter blir bilden än mörkare. Enkäten visar att nästan inga handikappråd haft kontakt med barn och ungdomar för att ta in deras synpunkter i syfte att få ökad kunskap om de villkor som ungdomar med funktionsnedsättning lever under. Få handikappråd har i praktiken kontakt med barn och unga för att hämta in deras synpunkter. De flesta gör det via handikapporganisationerna eller föräldrar.

Slutsatsen är att det saknas metoder och strukturer på de flesta håll att beakta barns och ungas synpunkter i samband med beslut som rör barnen själva. Det är en allvarlig brist.

Har handikappråden spelat ut sin roll?

Vi kan med andra ord konstatera att handikapprådets roll som påtryckare och bevakare av barnfrågor har blivit allt svagare om vi ska lita till resultatet av den här undersökningen som hade en svarsfrekvens på 90 procent i kommuner och landsting. Vår förhoppning var naturligtvis att handikappråden efter enkätundersökningen 2004 skulle vara mer benägna att uppmärksamma barnfrågorna.

I flera svar från kommunerna framkommer det att handikappråd har lagts ned eller är inaktiva på grund av svårigheter att rekrytera representanter från brukarorganisationer. Några handikappråd uttrycker sin besvikelse över att ”barnförbunden” RBU och FUB inte visat intresse att tillsätta representanter i råden. Vi ser också att RBU har minskat sin representation i råden. En förklaring till att det är svårt att rekrytera föräldrarepresentanter kan dock bero på att föräldrar kan ha svårt att prioritera ett sådant engagemang. Viljan finns säkert hos många föräldrar men tiden räcker inte alltid till.

Vi ser också att många kommuner funnit andra former att arbeta med handikappfrågor kopplat till barns och ungas villkor. På sina håll finns andra alternativ till de traditionella handikappråden i form av nätverk och samverkansgrupper.

Även om vi inte ser att handikappråden har blivit ”duktigare” att bevaka barnfrågor så finns det ändå exempel på att det är möjligt att utveckla arbetet genom att involvera barn och

unga och hämta in deras synpunkter. Enkäten har visat att det finns handikappråd som kommit långt i sitt arbete och lyckats med att ha med ungdomar i sina råd. Handikappråden i Norrköpings och Örnköldsviks kommuner är två sådana exempel som visar att det är möjligt att ha ett brett barnperspektiv och påverka det handikappolitiska arbetet med barn och unga i fokus.

Avslutande kommentarer

Undersökningen har givit en bild som visar att handikappråden skulle kunna öka barnperspektivet i sitt arbete.

Trots att handikappråden har en mer central ställning inom sina respektive organisationer och har instruktioner som i viss utsträckning omnämner barn så har barnfrågor inte fått genomslag i praktiken. Barnen och deras situation har ingen hög prioritet inom rådets arbete.

Sambandet mellan förekomsten av barnorganisationer och i vilken utsträckning barnfrågor tas upp verkar, utifrån det vi kan se i denna undersökning, vara det som har störst effekt. Kanske handlar det om att finna nya former för att öka möjligheterna för barnorganisationernas deltagande i handikappråden.

Barnombudsmannens förhoppning är att handikappråden i framtiden ska bli bättre på synliggöra barnen i högre utsträckning och låta dem och deras röster finnas med när frågor diskuteras som rör villkoren för personer med funktionsnedsättning. Handikappråden inom kommuner och landsting har numera en central ställning inom sina respektive organisationer vilket betyder att det finns förväntningar från politikerna att handikappråden ska vara aktiva i det handikappolitiska arbetet. Detta arbete omfattar alla medborgare så även barn och ungdomar med funktionsnedsättningar.

Barnombudsmannen anser också att det är av största vikt att kommuner och landsting utvecklar former för att ge barn och unga ett direkt inflytande över verksamheter som de är berörda av eller är beroende av.

Tabellbilaga

Kommuner

Vilken plats i organisationen har handikapprådet?

	Antal	Procent
Kommunstyrelsen	124	43
Facknämnd	120	42
Annan plats i organisationen	42	15
Totalt (procentbas)	286	100

Har handikapprådet en instruktion eller ett reglemente?

	Antal	Procent
Ja	258	90
Nej	28	10
Totalt (procentbas)	286	100

Har den antagits av kommunfullmäktige eller annan instans?

	Antal	Procent
Ja	250	97
Nej	8	3
Totalt (procentbas)	258	100

Om handikapprådet har en instruktion – nämns särskilt barn och unga med funktionsnedsättning i instruktionen?

	Antal	Procent
Ja	39	15
Nej	218	85
Totalt (procentbas)	257	100

Vilka handikappföreningar eller organisationer finns för närvarande representerade i handikapprådet? Flera alternativ kunde uppges.

	Antal	Procent
SRF – Synskadades riksförbund	244	86
DHR – De handikappades riksförbund	223	79
FUB – Riksförbundet för utvecklingsstörda barn och ungdomar	178	63
HRF – Hörselskadades riksförbund	122	43
Reumatikerförbundet	102	36
NHR – Neurologiskt handikappades riksförbund	145	51
HLR – Hjärt- och lungsjukas riksförbund	117	41
RSMH – Riksförbundet för social och mental hälsa	94	33
RBU – Riksförbundet för Rörelsehindrade Barn och Ungdomar	59	21
SD – Svenska diabetesförbundet	63	22
AAF – Astma- och allergiförbundet	87	31
RTP – Riksförbundet för trafik- och polioskadade	64	23
RFA – Riksföreningen Autism	40	14
Riksförbundet Attention	17	6
HSO – Handikappförbundens samarbetsorgan	124	44
Övriga	200	71

Antal handikappråd (procentbas): 284

Har handikapprådet behandlat frågor om barns och ungas situation under åren 2006 och 2007?

	Antal	Procent
Ja, några få	124	44
Ja, flera	63	22
Inga	87	31
Vet ej	9	3
Totalt (procentbas):	283	100

Inom vilka områden har handikapprådet specifikt behandlat olika ärenden kring barn och ungas situation? Flera alternativ kunde uppges.

	Antal	Procent
Skola	119	64
Barnomsorg	40	21
Stöd och service	78	42
Fysiska miljön/Tillgänglighetsfrågor	117	63
Fritid och kultur	94	51
Information/tillgänglighet	56	30
Kunskapsspridning om barns villkor	19	10
Bemötandefrågor	32	17
Framtagande av ett handkappolitiskt program	54	29
Andra områden	32	17

Antal handikappråd (procentbas): 187

Har handikapprådet inhämtat synpunkter från barn och unga med funktionsnedsättning?

	Antal	Procent
Ja	78	27
Nej	204	72
Totalt (procentbas)	282	100

Hur har synpunkterna hämtats in? Flera alternativ kunde uppges.

	Antal	Procent
Via ett ungdomsråd med ungdomar med funktionsnedsättningar	3	4
Genom att träffa barn och ungdomar i deras miljö	12	15
Genom att bjuda in ungdomar till rådets sammanträden	4	5
Genom enkäter till barn och unga	1	1
Via föräldrar	33	42
Genom handikapporganisationer	61	78
Via ungdomsorganisationer	4	5
Annat sätt	20	26
Antal handikappråd (procentbas): 78		100

Har handikapprådet inrättat någon samverkansgrupp kring någon speciell fråga som rör barn och unga?

	Antal	Procent
Ja	78	12
Nej	204	88
Totalt (procentbas)	281	100

Har enkäten behandlats av handikapprådet?

	Antal	Procent
Ja	87	31
Nej	193	69
Totalt (procentbas)	280	100

Landsting

Vilken plats i organisationen har handikapprådet?

	Antal
Landstingstyrelsen	14
Facknämnd	3
Annan plats i organisationen	1
Totalt	18

Har handikapprådet en instruktion eller reglemente?

	Antal
Ja	18
Nej	0
Totalt	18

Har den antagits av landstingsfullmäktige eller annan instans?

	Antal
Ja	17
Nej	1
Totalt	18

Om handikapprådet har en instruktion – nämns särskilt barn och unga med funktionsnedsättning i instruktionen?

	Antal
Ja	4
Nej	14
Totalt	18

Vilka handikappföreningar eller handikappgrupper finns för närvarande representerade i handikapprådet? Flera alternativ kunde uppges.

	Antal
SRF – Synskadades riksförbund	18
DHR – De handikappades riksförbund	17
HSO – Handikappförbundens samarbetsorgan	15
HRF – Hörselskadades riksförbund	9
RBU – Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar	8
RSMH – Riksförbundet för social och mental hälsa	6
HLR – Hjärt- och lungsjukas riksförbund	5
FUB – Riksförbundet för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna	7
PSO – Svenska psoriasisförbundet	4
Reumatikerförbundet	4
NHR – Neurologiskt handikappades riksförbund	6
RTP – Riksförbundet för trafik- och polioskadade	5
AAF – Astma- och allergiförbundet	8
SD – Svenska diabetesförbundet	6
Riksföreningen Attention	0
RFA, Riksföreningen Autism	2
Andra organisationer	11

Har handikapprådet behandlat frågor om barns och ungas situation under åren 2006 och 2007?

	Antal
Ja, några få	9
Ja, flera	3
Nej	5
Vet ej	1
Totalt	18

Inom vilka områden har handikapprådet behandlat olika ärenden kring barn och ungas situation? Flera alternativ kunde uppges.

	Antal
Habilitering	8
Sjukvård	5
Fysiska miljön/tillgänglighetsfrågor	3
Utbildning	4
Fritid och kultur	5
Trafik/färdtjänst	2
Kunskapsspridning om barns villkor	2
Bemötandefrågor	5
Framtagande av handikappolitiskt program	5
Andra områden	5

Har handikapprådet inhämtat synpunkter från barn och unga med funktionsnedsättning?

	Antal
Ja	9
Nej	9
Totalt	18

Hur har synpunkterna hämtats in?

	Antal
Via ett ungdomsråd med ungdomar med funktionsnedsättningar	0
Genom att träffa barn och ungdomar i deras miljö	1
Genom att bjuda in ungdomar till rådets sammanträden	3
Genom enkäter till barn och unga	0
Via föräldrar	1
Genom handikapporganisationer	7
Via ungdomsorganisationer	5
Annat sätt	1
Antal råd som svarat på frågan	9

Har handikapprådet inrättat någon samverkansgrupp kring någon speciell fråga som rör barn och unga?

	Antal
Ja	4
Nej	14
Totalt	18

Har enkäten behandlats av handikapprådet?

	Antal
Ja	4
Nej	4
Totalt	18

Hur har synpunkterna hämtats in? Öppen fråga. Svaren har kategoriserats i efterhand. Svaren har delats upp på flera kategorier.

	Antal
Direkt kontakt med barn och ungdomar	6
Genom Handikapporganisationer	2
Från vårdnadshavare	2
I samband med utformandet av det handikappolitiska programmet	1

När handikappråden svarar på hur synpunkterna har hämtats in uppger sex handikappråd att de har haft direkt kontakt med barn och ungdomar. Därefter svarar två handikappråd genom handikapporganisationer och från vårdnadshavare.

Har enkäten behandlats av handikapprådet?

	Antal
Ja	7
Nej	10
Ej svar	2
Totalt	19

Sju handikappråd uppger att det har behandlat enkäten i rådet. Hälften av handikappråden har inte behandlat enkäten i rådet. Två råd har inte svarat på frågan.